

מפגש מס' 13

דף מקורות

ספר במדבר י"ט-כ"ג

1. בבא בתרא טו ע"ב:

שבעה נביאים נתנבאו לאומות העולם ואלו הן בלעם ואביו ואיוב אליפז התימני ובלדד השוחי וצופר הנעמתי ואליהוא בן ברכאל הבוזי.

2. במדבר רבה י"ד, ט:

ולא קם נביא עוד בישראל כמשה. בישראל לא קם, אבל באומות העולם קם! כדי שלא יהא פתחון פה לאומות העולם לומר אילו היה לנו נביא כמשה, היינו עובדים לקב"ה. ואיזה נביא היה להם כמשה? זהו בלעם בן בעור.

3. אברבנאל במדבר כ"ב, ב-ז:

אבל היה אמיתת הדבר הזה, שבראשונה היה קוסם וחכם גדול במשפטי הכוכבים, ויודע לעשות כפי השעות טלסמאות להוריד השפע מהעליונים, לטובה או לרעה על התחתונים... הנה אם כן בלעם היה בראשונה קוסם, כי הוא היה אצטגנין גדול מחכמת הכוכבים. הנה היא מכלל הקסם. ומפני שהיה יודע בה הרבה עד יום מותו, נקרא הקוסם והיודע בחכמה ההיא, ידע העתידות. אבל... כאשר נתחדש בבלעם הרוח הנבואי שהיה כפי ההשגחה העליונה, ולא כפי מערכת הכוכבים, היה בלעם רוצה ליחס ענייניו אל הנבואה ואל הבורא יתברך המנבא אותו. ובלק היה מיחס אותו לאצטגנינות, ובזה היה ביניהם המחלוקת: בלעם משתדל תמיד להודיע שהוא נביא השם, ובלק אומר שזה היה כזב...

4. במדבר כ"ב, ז:

וַיִּלְכְּוּ זַקְנֵי מֹאָב וְזַקְנֵי מִדְיָן וְקִסְמִים בְּיָדָם וַיָּבֹאוּ אֶל-בָּלְעָם וַיִּדְבְּרוּ אֵלָיו דְּבָרֵי בְלָק.

5. במדבר כ"ג, כג:

כִּי לֹא-נַחֵשׁ בְּיַעֲקֹב וְלֹא-קָסַם בְּיִשְׂרָאֵל.

6. במדבר כ"ד, א:

וַיֵּרָא בָּלְעָם כִּי טוֹב בְּעֵינָיו ה' לְבָרֶךְ אֶת-יִשְׂרָאֵל וְלֹא-הֵלֵךְ כְּפַעַם-כְּפַעַם לְקִרְאֵת נַחְשִׁים וַיִּשֶׁת אֶל-הַמַּדְבָּר פָּנָיו.

7. רלב"ג במדבר כ"ב, ב-ו:

או נאמר שקללת בלעם את האנשים היתה בעשותו מיני כישוף ונחש להמציא להם היזק, והם דברים מכחישים פמליא של מעלה. והנה רצוני באומרי נחש - הנחש המתיחס לכישוף, כמו שידמו הסכלים שכבר נודע על דרך הנסיון שעשיית תמונת כך מדְבָר כך בעת כך בתנאים כך וכך מהכוכבים תזיק לאבר כך או לדבר כך; וזה היה חלק גדול מחכמת מצרים וחכמי בבל. והנה היה נעזר בזה בלעם מההודעה שתגיע לו בקסם, לדעת באיזה מהדברים יתכן שיוזק האיש ההוא, או העם ההוא, לפי מה שיתבאר לו בקסם שימשך לאיש ההוא או לעם ההוא משפע הכוכבים. ולפי שהיה אפשר שימצא באלו הענינים, או במה שהוא מסוגם, מה שאפשר שיתחדש בו היזק לישראל, רצה ה' יתעלה להצילם מזה.

8. שמות כ"ב, יז:

מְכַשְׁפֵּה לֹא תִחְיֶה.

9. דברים י"ח, י:

לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש קסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף.

10. שמואל א' כ"ח, ג:

ושמואל מת ויספדו-לו כל-ישראל ויקברהו ברמה ובעירו ושאול הסיר האבות ואת-הידענים מהארץ.

11. י' קויפמן, תולדות האמונה הישראלית (ב', עמ' 251-252):

בכל הספורים המרובים על הנביאים ובני הנביאים... שום איש מהם אינו הולך לקראת נחשים כבלעם בשעתו... גם הנביאים הנחשבים ל"נביאי שקר" אינם נאשמים בנחש... העובדה שבנבואה המנטית (=גילוי עתידות) לא היה שום יסוד של נחש מוכיחה שהיא שמשה ביטוי נאמן למהותה של אמונת היחוד... הנחש והכשף קיימים היו בישראל כאמונות הבל המוניות, כצמחי בר של צדי דרכים, אבל לא היו חלק מן הדת העממית הלאומית והפומבית. המוסד המנטי הלאומי היתה הנבואה והנבואה היתה, גם בצורתה העממית ביותר, הויה מיוחדת במינה שונה ביסודה מן הנחש והכשף של העולם האילי.

12. במדבר כ"ב, ח:

ויאמר אליהם לינו פה הלילה והשבתי אתכם דבר כאשר ידבר ה' אלי.

13. שד"ל, שם:

כאשר ידבר ה' אלי - לא שהיה בלעם עובד את ה', אבל יודע היה כי אלהי ישראל כך היה שמו, וכשהיה רוצה לקלל שום אומה היה עובד את אלהיה ומתפלל אליו שיסור מעליה... ועכשיו שהיו מבקשים ממנו שיקלל את ישראל היה מבקש רשות מה' אלהי ישראל.

14. במדבר כ"ב, לח:

ויאמר בלעם אל-בלק הנה-באתי אליך עתה היכל אוכל דבר מאומה הדבר אשר ישים אלהים בפני אתו אדבר.

15. במדבר כ"ג, יב:

ויען ויאמר הלא את אשר ישים ה' בפני אתו אשמר לדבר

16. במדבר כ"ג, כו:

ויען בלעם ויאמר אל-בלק הלא דברתי אליך לאמר כל אשר-ידבר ה' אתו אעשה.

17. במדבר כ"ד, יג:

אם-יתן-לי בלק מלא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבר את-פי ה' לעשות טובה או רעה מלפני אשר-ידבר ה' אתו אדבר.

18. רש"י הירש, במדבר כ"ב, ח:

כאשר ידבר ה' אלי - כבר בימי אברהם, בלב עולם המאמין באלים רבים, מצאנו את מלכי-צדק, שהיה "כהן לאל עליון" (בראשית יד, יח) - אותו אל שצאצאי אברהם קיבלוהו מאוחר יותר כאל האחד והיחיד... גם כאן אנו מוצאים שבלעם רואה עצמו כעבד של האל האחד. שכן האמונה באל אחד - בניגוד לאמונה באלים רבים - אינה עיקרה של היהדות, ובוודאי לא כל מהותה. אלא היהדות מלמדת את האמונה באל האחד על כל תוצאותיה לגבי חיי האדם: אחדות האל עם אחדות החיים באמצעות תורת ה'.